

Den femte pagt – og visionen for et bedre Mellemøsten

Palmyra i Syrien. Vil nogen tænke på at ødelægge en by, som allerede ligger i ruiner? Foto: Wikimedia Commons.

Hans Henrik Fafner 20.02.2022

ARABISK LITTERATUR // BOGANMELDELSE – Den algeriske forfatter Boualem Sansal har skrevet sin hidtil nok mest ambitiøse roman, hvor systemkritikken kunstfærdigt er klædt på som en gammeltestamentlig allegori. Bogen, der er forbudt i Algeriet, giver en underfundig, velfortalt og underholdende fortolkning af den arabiske verdens mange indre modsætninger og en vidtfavnende vision, skriver Hans Henrik Fafner begejstret.

Abraham – eller den femte pagt

Forfatter: Boualem Sansal

Oversat af: Kim Witthoff

Turbine Forlaget. Udkom d. 26. januar 2022. 301 sider.

Den 16. maj 1916 underskrev Frankrig og England en gensidig aftale om at opdele Mellemøsten. De to lande havde i forvejen nok at se til som hovedaktører i første verdenskrig, men ikke desto mindre havde de overskud til at lægge planer for verdens udseende efter krigens afslutning.

Hovedmændene var den britiske diplomat Mark Sykes og hans franske modstykke, Francois-Georges Picot, der også kom til at lægge navn til omtalen. Men hvor mennesker levede ude i Mellemøstens fjerne afkroge i de egne, som blev kastebold for aftalen, forblev de to diplomaters navne ukendte, mens verdenskrigens

europæiske blodbad stod som et fjernt drama, der dog satte sig som en uvis fornemmelse af utryghed og opbrud.

Dette er bagtæppet for den algeriske forfatter **Boualem Sansals** nok mest ambitiøse roman, der netop er udkommet i en fornem dansk oversættelse med titlen *Abraham eller den femte pagt*. Vi befinder os i Tell el-Maqayyar.

Forfatteren er samfunds- og systemkritiker, men han gør det så indirekte og åbent for fortolkning, at det vil være svært at hænge ham op på ret meget, rent juridisk

Det er en fattig landsby bestående af en samling spredte huse i den endeløse mesopotamiske ørken, altså i vore dages Irak. Her, i udkanten af det vidtstrakte Osmanniske Rige har Tera, en af landsbyens ledere, trommet alle mændene sammen.

Han er lokal repræsentant for Partiet for Frihed og Fornyelse, og alle forventer endnu et politisk møde. I apokalyptiske vendinger beskriver Tera, hvad der vil ske med Det Osmanniske Rige og dets generalguvernementer i Levanten, hvis de franske og engelske kolonister får held til at realisere deres plan.

”Fortiden er en afgrund for den, som lever fra dag til dag, og fremtiden er en sikker forbandelse,” siger han. Tilhørerne forstår ikke helt den dybere mening. Som det er almindeligt i hele regionen, lever folkene i Tell el-Maqayyar i nuet, og når Sykes og Picot underskriver en aftale i London, hjemstedet for verdens ondskab, virker det fjernt og uvirkeligt.

Kaos og opbrud

Pludselig vælter virkeligheden alligevel ind over landsbyen. Første verdenskrig bliver til en truende virkelighed, som forstyrrer landsbyens vegetative orden, og beboerne ser sig selv hængende mellem den fortidige afgrund og den fremtidige forbandelse.

Dette bliver til Sansals mægtige epos, der omsætter den gammeltestamentlige beretning i nyere mellemøstlig historie. Eller man kan sige, at han drager den gamle fortælling frem og giver den relevans, fordi historien dybest set gentager sig selv.

Boualem Sansal, f. 1949. Den franske originaltitel er *Abraham ou La Cinquième alliance* (2020). Foto: Wikimedia Commons.

Tell el Maqayyar ligger nemlig på netop det sted, hvor det bibelske Ur lå i landet Kaldæa for 4.000 år siden, og den omtalte landsbyleder hedder intet mindre end Tera – ligesom oldtidens Tera, der ifølge første Mosebog gav sin søn, Abram, besked på at bryde op og sætte kursen mod Kanaans Land.

Nøjagtig det samme sker igen. Ligesom for 4.000 år siden er hele regionen kastet ud i kaos og opbrud, og Tera vælger den samme løsning som sit gammeltestamentlige ophav. Han indser, at fremtiden på stedet er mildest talt utryk og anser det som fordelagtigt at begive sig på vandring.

Men i stedet for blot at begive sig ud i den store uvished lader han sig lede af de bibelske skrifter og vælger samme rejserute som oldtidens Tera.

Profetien

Derfra går det i bogstavelig betydning over stok og sten. De begiver sig ud på en søgen efter et tilflugtssted i dette forbandede Mellemøsten, for nu at bruge forfatterens ord. Det Mellemøsten, der siden tidernes morgen har levet under gudernes knusende nærhed, kosmiske omvæltninger og ophobningen af ruiner.

Men klanlederen Tera har en klar fornemmelse af, at projektet skal ledsages af en vision for at lykkes, og derfor beslutter han, at sønnen, Abraham, skal have en profetisk rolle. Når man én gang er blevet rystet ud af den døsig dagligdag i Tell el-Muqayyar, er man nødt til at stå op imod omvæltningerne. At samle og mobilisere Mellemøsten med politiske eller militære midler, duer ikke, for historien viser, at regionens folkeslag er hinandens fjender og altid har bekæmpet hinanden – og det på de værst tænkelige måder.

Han har en tydelig skepsis overfor religion, men han kommer ikke med direkte fornærmelser mod hverken islam eller Mellemøstens mange andre trosretninger

Tera taler altså ret imod sit eget parti, hvis tænkning han prædikede hjemme i landsbyen, og dermed kommer han til at stå som repræsentant for den opvågner, der har stået på i Mellemøsten fra begyndelsen af det 20. århundrede.

Men alligevel skiller han sig ud fra den gængse tænkning. Der er ingen fremtid i massebevægelser, og han har til hensigt at tilbyde menneskeheden noget andet end tøjlesløse optøjer og blodig undertrykkelse, noget, der rækker ud over årtusinders uenighed og had, en ny pagt med Gud, som skal føre frem til en ny æra for menneskeheden. Dette er den femte pagt, efter Abraham, Moses, Jesus og Muhammed.

Forbudt i sit eget hjemland

Med dette har Boualem Sansal ikke bare skrevet en bibelsk allegori. Bogen er en vidtfavnende vision for et bedre Mellemøsten, og det er en bidende kritik af tingenes udemokratiske og voldelige tilstand.

Forfatteren er samfunds- og systemkritiker, men han gør det så indirekte og åbent for fortolkning, at det vil være svært at hænge ham op på ret meget, rent juridisk. Han har en tydelig skepsis overfor religion, men han kommer ikke med direkte fornærmelser mod hverken islam eller Mellemøstens mange andre trosretninger. Der er heller ingen politiske angreb i traditionel forstand.

I stedet har han lagt holdningerne ind som en del af rådslagninger mellem Tera, og efter dennes død Abram og klanens ledende skikkelser, som alle har navne fra første Mosebog. Disse familieråd kommer med jævne mellemrum, og det er en form, som i begyndelsen kan virke lidt skematisk og stiv, men efterhånden som fortællingen skrider frem, folder det sig ud som en af bogens store styrker. Ad den vej får den karakter af en slags profetisk traktat.

[De algeriske myndigheder har af samme grund forbudt hans bøger, men forfatteren lever dog fortsat i sit hjemland](#)

“Med din tilladelse, ærede onkel ...,” lyder det således i en af disse sekvenser. ”Efter min mening er det farligt at samarbejde med besættelsesmagten. Man ender med at lide tab to gange: Først mister man sin ære og dernæst det, som man troede ville blive ens belønning. Vi repræsenterer ikke nogen parter, vi er ikke krigeriske, vi bærer ikke våben, og vi er blot en familie blandt andre, som ikke har andet at frygte end osmannerne og de røvere, som det vrirler med i ørkenen og udkanten af byerne.”

Dette virker som en generel vurdering af en øjeblikkelig situation, men mellem linjerne er replikken fuld af stikpiller. Og den slags følges ofte op med en bitter selverkendelse:

”Araberne er fastboende, stærkt knyttede til deres landområder, og de foretrækker, alt imens de tager Allah til vidne, at fortælle om deres egen storhed frem for at skulle kedes ved at lytte til andres historier.”

Hyrder i den vidtstrakte syriske ørken, hvor dele af romanens handling udspiller sig. Foto: Wikimedia Commons.

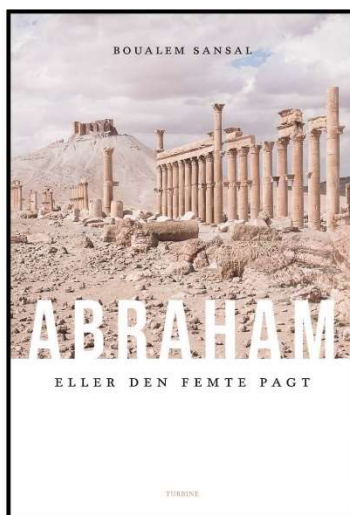
Og lidt senere en advarsel til de vestlige magter, der vover at begive sig ind i hvepsereiden:

”Orienten er ikke et område, man uden videre erobrer, den er en arkaisk forestilling, befolket af profeter og skinsyge guder, og man kommer ikke og spolerer deres uudgrundelige meditation uden at bøde for det med sit liv og nedkalde frygtelige uigenkaldelige forbandelser over sine efterkommere.”

Forbud mod Sansals bøger

Sansal er født og opvokset i Algeriet. Han er ingeniøruddannet og arbejdede i mange år indenfor sit fag som statsansat, men lang tids opsparet vrede og frustration fik ham i en moden alder til at udtrykke sig litterært. Men som det er almindeligt i den arabiske verden er hans kritik underspillet og iklædt symbolik og billedsprog, der kan fortolkes i mange forskellige retninger.

I 2012 tog han dog et meget konkret skridt ved at besøge Israel. Dette var i sig selv kontroversielt i hjemlandet, og han satte yderligere ild under sagen ved at møde den israelske forfatter David Grossman. Sammen formulerede de en forfatterappel, som de præsenterede ved *World Forum for Democracy* i Strasbourg samme år.

Abraham – eller den femte pagt

De algeriske myndigheder har af samme grund forbudt hans bøger, men forfatteren lever dog fortsat i sit hjemland. Dermed har han lidt samme status som den egyptiske forfatter Alaa al Aswani, der til fulde ved, at de egyptiske myndigheder holder vågent øje med ham, men undlader at gribe ind, fordi forfatteren på mange måder er beskyttet af sin internationale berømmelse.

Aswani tilhører en noget anden litterær genre, og han er en del lettere at gå til end Sansal, hvilket nok er blandt årsagerne til hans store populære udbredelse.

Tilflugt i ruiner

Hvor Aswani som regel skriver om det nære og med en ironisk distance, bruger Sansal den brede pensel. "Et landområde kunne være osmannisk om morgenen, engelsk om eftermiddagen, fransk om aftenen og næste morgen vågne op og være russisk, italiensk, tysk, græsk eller alt muligt andet, og indbyggerne forlod det sammen med alt, de ejede," skriver han.

"Vores gamle osmanniske kort kunne ikke længere bruges, de bar vidnesbyrd om en forældet verden, og vi navigerede ved hjælp af stjernerne på himlen og af de tilfældige nyheder, vi opsamlede undervejs på vores vandring. Araberne, som havde hørt hjemme i Mellemøsten siden deres immigration under Omars kalifat, havde ikke længere noget sted, de kunne kalde deres hjem, og de blev "indkvarteret" eller "forflyttet", mens de ventede på en permanent løsning."

Det er en stor bog, der sagtens kan læses som underfundig og velfortalt underholdning. Men den er ikke mindst god at fordybe sig i

Vi fornemmer usikkerheden og uvisheden, som mange steder fortsat er en integreret del af tilværelsen i den arabiske verden. Klanen fra det gamle Mesopotamien bevæger sig skiftevis ad profetens grublende vej og ad flygtningenes og migranternes skjulte stier. De føler sig som ubestemmelige og fantasiagtige

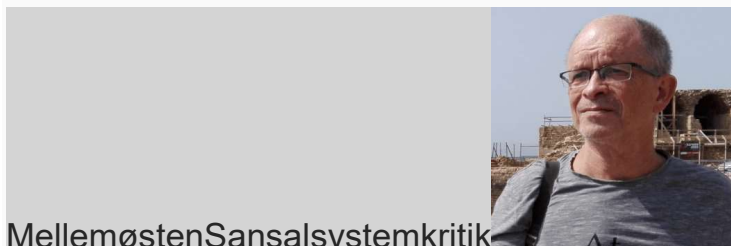
genfærd, der som nomader rejser fra ruinhob til ruinhob i søgen efter et tegn fra Abrahams Gud. Eller et hvilket som helst andet tegn på sikkerhed og tryghed.

På et tidspunkt når de frem til det berømte Palmyra i det østlige Syrien, og dér slår de sig ned i troen på, at ingen kan finde på at ødelægge en by, som siden oldtiden har ligget i ruiner.

Men ikke engang det kommer til at holde stik. Selv i det smukke Palmyra indhenter den grumme nutid de hårdt prøvede rejsende, og dette kommer til at stå som billedet på en del af verden, som befinder sig i en tilstand af permanent usikkerhed og opbrud.

Det er en stor bog, der sagtens kan læses som underfundig og velfortalt underholdning. Men den er ikke mindst god at fordybe sig i, hvis man gerne vil have en anderledes fortolkning af den arabiske verdens mange indre modsætninger.

Og de ihærdige læsere vil undervejs kunne slå efter i første Mosebog, hvis relevante dele man finder på bogens sidste knap 40 sider.

MellemøstenSansalsystemkritik

Hans Henrik Fafner

Hans Henrik Fafner (f. 1957) er journalist med fast base nord for Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år – bl.a. som korrespondent for Dagbladet Information og sidenhen Weekendavisen – skrevet om Israel og Mellemøsten. Hans omfattende vi